

פד א מיי פ"ג מהל' תפלה הלכה ד' ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: פה ב מיי' שם הלכה י' ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: פה ב מיי' פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכ' ו: פז ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה י' ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: פח ה ו מיי' שם הל' ו: ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: פט ז מיי' שם הלכה ב ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: צ ח מיי' שם הלכה ג סג ע"ש ע"ש א"ח סימן ט"ז סעיף ד' בהג"ה: פל:

רבינו הנגאל

אין מפסיקין בקלות אלא אחד קורא את כולן שנאמר אל תקח בתוכחתו (ו) מיט שאין מפסיקין. שאין אומרים ברכה על הפורענות. היכי עבדין תנן כשמתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשמיים מסיים בפסוק שלאחריהם. ואמר אביי לא שנו אלא בקלות שבתורה כהנים והן אם בחקיהו תלכו שניא בלשון רבים ומשה רבינו מפני הגבורה אמרן אבל שבמשה תורה פוסק מיט דבשלמא חידד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן להיכתב. וכן אמר רב הונא ללוי בר בורא דהוה מגמגם וקורא בארורי דמשנה תורה. א"ל אנכפשי קללות שבמשה תורה פוסק. ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל להיות קורין קללות שבתורה כהנים קודם עצרת שהיא ר"ה לדין האילנות דתנן בדר פרקים העולם נידון ובעצרת על פירות האילן. וקללות שבמשה תורה קודם ר"ה כדי שתכלה שנה וקללותיה. תניא אמר ר' יוחנן לך זקנים סחור וילדים בנה כו'. בשני ובהמישי ובשבת במנחה קורין בסדרן כו'. אמר שמואל מקום שמפסיקין בשבת שחרית

חשק שלמה על רבינו הנגאל (א) נראה דל"ל ר"ל אמרן אין מפסיקין משום שאין אומרים וכו'.

תורה אור השלם (א) הרשיבם ומועדיכם שנואה נפשי היו עלי לפרח נלאיתי נגשא: [ישעיה א, יד] (ב) איכה היתה לזונה קריה נאמנה קלאתי משפט צדק גליון פה [ועתה מרדחיים: [ישעיה א, כא] (ג) ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה: [ויקרא כו, יד] (ד) ויאמר יי אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ונגד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן: [במדבר י, יא] (ה) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר הקה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר הקה מלינים עלי שמעתי: [במדבר י, יא] (ו) כי תוליד בנים ובני בנים ונשנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל המונח פל ועשיתם הרע פעני יי אלהיך להקטיו: [ויקרא י, כה] (ז) אפך אסיפם נאם יי אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה גבל ואחז ליהם יעבורם: [ויקרא י, יג] (ח) פה אמר יי אם לא בריתי יוקם וילדה תקות שמים וארץ לא שמתי: [ישעיה י, כה] (ט) ויאמר אדני אלהים בפה אדע כי אדעשנה: [בראשית י, ח] (י) ויאמר אלו קחה לי עגלה ומשלש וצו משלשתי [ואל משלש וחר גוגל: [בראשית י, ח] (כ) מוסר יי בני אל תמאס ואל תקיץ בתוכחתו: [משלי ג, יא] (ל) אמר אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל כל בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר: [משלי א, יב, כג]

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנואה נפשי וגו'. ואין לנו עושין כן אלא מפטירי צרימיה (ב) שמעו (ג) דבר ה' וצנצת שלפני ט"ז חזון ישעיהו והטעם לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקה לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיהו ודבר תשעה באב שב דנתמתא ותרתי דתיצתא ואלו הן נחמו נחמו ותאמר ליון עניה סוערה לצדה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי שוש אשיש דרשו שוצה ולפיכך מקדימין עניה סוערה קודם רני עקרה דדרך הנחמות להיות הולכות ומשוכחות יותר וסדר זה מתחיל צנצנת וסימניך דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש ולעולם שוש אשיש צנצנת נצבים דהיינו צנצנת שלפני ר"ה לפי שהוא סוף הנחמות ודרשו צוים גדליה וצויה צנצנת שלפני יום הכפורים וכשיש צנצנת צן יום הכפורים יום סוכות אז הוא דרשו צנצנת שלפני יום הכפורים משום דכתיב ציה דרשו ה' צהמלאו והיינו צימי תשובה (ד) וצויה צן כפור ולסוכות דכתיב צה" ונתתי לך יורה ומלקוש וכן (ה) וה' נתן קולו לפני חילו דמישתעי צמים (ו) ושיך שפיר לפני סוכות וזה המנהג לא שמתה לעולם ע"פ הפסיקה והוא כן פירש ר"ת ולא כדברי רב החובל ההופך ומצנצנת לומר שצויה קודם כפור ושוש אשיש צן כפור לסוכות דאין להפסיק צן השש נחמות לשציעת אלא כדברי רבינו חס עס ישרים נחתם שוש אשיש צהאשישו וצויה צהאחרינו והא"ל שאין לנו מפטירין חזון צנצנת שחל צו ר"ח אז משום דקיימא לן (ז) דאין אצילות חל אלא בצנצנת שחל ט"ז להיות צנוכה וכן דלמר (ח) דמפטיר חזון סצר דהאצילות חל מיד שנכנס ר"ח ואין הלכה כן וכן פירש הר"ר אליעזר ממנין ולכן אנו מפטירין שמעו וכן אנו נוהגין ע"פ מסכת סופרים (ט) שאנו קורין ומל צנצנות וצנחתימן אמרינן שקורין ברכות וקללות (י).

אין מפסיקין בקללות. וקורין אחד משום דכתיב מוסר ה' צני אל תמאס ואל תקח בתוכחתו א"ר אחא אל תעש התוכחה קוליס קוליס וא"ר יהושע דסכנין אני אמרתי עמו אנכי צנצנת (כ) ואם כן אין דין שיצרכו צני על הצרות שלהם אלא יקרא אחד הכל ויתחיל (ב) כדבר אחר ויסיים כדבר אחר ואז יוכל לצדק מחילה וסוף:

מתחיל בפסוק שלפניהם. לא דוקא פסוק דהא יש פרשה ואין מתחילין ומשיירין צנחמות משלשה פסוקים: (א) **מחילת קללות** שבת"ב קודם עצרת ושבת"ג קודם ראש השנה. שאנו צניצת המדרש של רבינו נאסי למה מחלקים פרשה נצבים ויך לשנים כשיש צ' צנחמות צן ר"ה לסוכות צלל יו"כ ואין מחלקין מטות ומסעי שאריות יותר והשיב לפי שצנחמות נצבים יש קללות שקלל ישראל ורוצה לסיים קודם ר"ה וקשה שאנו לא ממשצנין הקללות שקלל משה ישראל וקללן צנחמות ומשה צרכם צנחמות וקללם צעשרים ושמים ומשיב מואס לא תשמעו (ט) עד ואין קונה משמע צהדיא שעד אין קונה הוא מן הקללות ולא יותר ועוד קשה לפי סברתו אמאי אין קורין האזינו קודם ר"ה שהרי גס שם יש קללות מוזי רעז ולחומי רשף (י) לך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות צנצנת אחת קודם ר"ה צפרשה שלא מהא מדצרת צקללות כלל שלא להסמין הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין צמדצר סיני קודם עזרת כדי שלא להסמין הקללות צצנחמותי לעזרת: ילמדנו של פרשה יתרו (י) אין אדם רשאי לקרות צמורה עד שיסדיר הפרשה ג' פעמים שנאמר (איוב כט) אז ראה ויפסרה (ב) חקרה והכינה ואחרי כן ויאמר לאדם ואסור (ג) לסמוך על הכימה דמה נתימחה מעומד אף קריאתה מעומד:

עד אנה ינאצני ועד מתי לעדה הרעה. תרוייהו צמרגלים והם חזרו צט"ז כדלמרינן צמסכת חעניית (דף ע"ט): מנהגי מילי. מה ענין צרהשית אלל מעמדות: במה אדע. מה תאמר לי ללמדן דבר שימכפרו צו עונותיהן: קחה לי עגלה משולשת. כלומר הקרבות יכפרו עליהן: מנהגי מילי. דאין מפסיקים צקללות: א"ל תמאס. והמפסיק צהן מראה עצמו שקשה לו לקרות וצמסכת סופרים (פ"ג) יליף לה מסיפיה דקרא ואל תקח בתוכחתו אל תעשו קולין קולין פסקים פסקים לשון קלינה: (י) משה מפי הגבורה אמר. ונעשה שליח לומר כך אמר לי הקצ"ה שהרי אמורין צלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי מי שהיכולת צידו לעשות (י) אלל צמסכת תורה כתיב יככה השם יצבך ה' צן משה אמרן מאליו אס תעצרו על מלותיו הוא יפקיד עליכם: מגמגם. קרא אותן צמרונה וצקושי: בארורי. צמסכת תורה: אכנפשיך. אס רלוך להפסיק פסוק הוילל ואתה קן צקריאתן: קודם עצרת. שהוא זמן קליר וזמן פירות האילן כדמפרש ואולי: משום

כי אירשנה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לו לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שביית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם: (בתעניות ברכות וקללות וואין מפסיקין בקללות: מדה"מ אמר ר' חייא בר גמדיא אמר רבי אסי דאמר קרא (ב) מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי ולא שנו אלא בקללות שבתורה כהנים אבל קללות שבמשה תורה פוסק מאי מעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי הגבורה לוי בר בורא הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשיך לא שנו אלא קללות שבתורה כהנים אבל שבמשה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורה כהנים קודם עצרת ושבת"ג קודם ראש השנה ואתימא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורה כהנים אמו עצרת ראש השנה היא אין עצרת גמי ראש השנה היא דתנן (ב) ובעצרת על פירות האילן תניא ר' רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סחור בנה סחור (ג) ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר (ד) רחבעם בן שלמה. ת"ר (ה) מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי וקורין במנחה וקורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה (ו) ולימא הלכה כרבי יהודה

משום דוקא פסוק דהא יש פרשה ואין מתחילין ומשיירין צנחמות משלשה פסוקים: (א) **מחילת קללות** שבת"ב קודם עצרת ושבת"ג קודם ראש השנה. שאנו צניצת המדרש של רבינו נאסי למה מחלקים פרשה נצבים ויך לשנים כשיש צ' צנחמות צן ר"ה לסוכות צלל יו"כ ואין מחלקין מטות ומסעי שאריות יותר והשיב לפי שצנחמות נצבים יש קללות שקלל ישראל ורוצה לסיים קודם ר"ה וקשה שאנו לא ממשצנין הקללות שקלל משה ישראל וקללן צנחמות ומשה צרכם צנחמות וקללם צעשרים ושמים ומשיב מואס לא תשמעו (ט) עד ואין קונה משמע צהדיא שעד אין קונה הוא מן הקללות ולא יותר ועוד קשה לפי סברתו אמאי אין קורין האזינו קודם ר"ה שהרי גס שם יש קללות מוזי רעז ולחומי רשף (י) לך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות צנצנת אחת קודם ר"ה צפרשה שלא מהא מדצרת צקללות כלל שלא להסמין הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין צמדצר סיני קודם עזרת כדי שלא להסמין הקללות צצנחמותי לעזרת: ילמדנו של פרשה יתרו (י) אין אדם רשאי לקרות צמורה עד שיסדיר הפרשה ג' פעמים שנאמר (איוב כט) אז ראה ויפסרה (ב) חקרה והכינה ואחרי כן ויאמר לאדם ואסור (ג) לסמוך על הכימה דמה נתימחה מעומד אף קריאתה מעומד:

הנחות וצינונים (א) בכתיב נוסף קרינן: (ב) בכמה כתיב נוסף וא"ל תקח בתוכחתו. ועיין רש"י ותוס': (ג) בכ"ס סופרים פ"ב איתא כזה הלשון אמר ר' לוי אמר הקב"ה אינו דין שיהיו בני מתפללין ואני מתברך (גליין). ועיי' עור: (ד) בכתיב נוסף קודם ר"ה: (ה) בכתיב נוסף קודם עצרת: (ו) בנוסח החוספתא נוסף בית המקדש. ועיין ליקוטי רש"י: (ז) ברש"י שבר"י נוסף כאן דיבור אין אומרים ברכה על הפורענות. כגון הכא שאילו היה פוסק הקללות נמצא כשהוא מברך בתורה ברכה שלאחריה מברך על הפורענות ואין מברכין על הפורענות ואע"ג דאמרינן חיוב אדם לברך על הרעה ה"מ ברעות המתרגשות דלא אפשר ליה למעבד אי לאו דברין אב"ל הכא אפשר למוקרי כוליהו כסדרן: (ח) ברש"י שבר"י נוסף אומר כך: (ט) צ"ל בין כפור לסוכות וכן הו' נתן כו' דמשתעי במים דכתיב בה יורה ומלקוש ושייך שפיר כו' (גליין): (י) מהרש"א הגיה וי"א שאין (גליין): (יא) עיי' מהרש"א ובהג"ה הבי"ח לעיל ע"א אות א: (ב) נראה דיש להוסיף שבאתם נצבים (ועיי' הנוסח בראש"י): (ג) צ"ל מודיה אס לא תשמעו (רש"י):

(א) שנה דף קמה: (ב) חעניית ד' כו: ע"ש. (ג) ר"ה דף ע"ט. (ד) מריס מ. [חוספתא] ע"ו פ"א. (ה) ד"ל עוטל פ"ו. (ו) [מוס' פ"ג מט' סופרים פ"י הלכה ד]. (ז) [עיי' חוספתא מנחות ל: ד"ה ולימא]. (ח) [עיי' מוס' פסקים מ: ד"ה אלל וכו' וק"ץ ועי' תרומת דקנן סי' יט] ועיין ביאור הגר"א סימן תכה ס"א ד"ה וי"א השמים, (ט) ר"ה ית. (י) ויאל ב כ" וירד לכס גשם מורה ובלקושי. (כ) ויאל ב יא. (ל) עיי' מרדכי סוף תחלא, (מ) [עניית דף כט:]. (נ) [פרק י"ו תו"ה]. (ס) [וע"פ מוס' צרכות ית. ד"ה למחר ומוס' פסקים מ: ד"ה אלל]. (פ) תהלים צא טו. (פ) לעיל דף כב. (ק) דברים כה טו-סח. (ק) דברים לב כד. (ל) תנחומא יתרו סימן טו. (ס) וירושלמי דמכילתין ריש פרק ד.

הנחות הב"ה

(א) תוס' ד"ה אין מפסיקין וכו' ויתחיל בברכה ויסיים בברכה ואל יולל: (ב) ד"ה משה וכו' ראה ויפסרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם:

ליקוטי רש"י

אצלם מעמדות. עסקי קרבנות שישלח עושין הן היו כלים צנחמן ומשכן לנין שמים וארץ העומדים צמחן אין מתקיימן ט' ותענית כו: אס צא ברית. אל יומם ולילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו (יהושע א) והגיה צו יומם ולילה ופסחים סח: אס לא צרימי שכתבתי שמהא נוהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגיה צו יומם ולילה וכתיב (דברים כט) אלה דברי הצניח ועיי' ג. ורומינו דרשונו לענין ברית המורה ללמוד מכלל שצנצנת המורה נצנצלו שמים וארץ כך אין המדרש מיושב על סדר המקראות וירמיה לג. כהן. במה אדע. לא שאלו לו אות אלא אמר לפניו הדועני צלחה זכות יוקיימו צה [בראשית טו. ח]. כדור המבול. כאלשי דור המבול שמתאחר סוף כלן אין העולם מתקיים והואיל שעל עסקי קרבן העולם עומד לכן קורין אנשי מעמד צנחתימן צמסכת צרהשית [ועניית שם]. אס יאמרו יך זקנים סחור. ואל תבנה בית המקדש. וסימן דבר הרחבעם. דכתיב (מ"א יג) ויעזוב את פלח המקדש. ונחמד צית והמורה לא פירש צית המקדש ואילת צייתתא דקניי צהדיא צית המקדש (גוריים ג). וי"מא הצלחה כרבי יהודה. למה מוזי להזכיר את הדברים ולפרשן [גיטין כח].

פרשת דברים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב (א א).

אומר ומשה כותב, הרי אמר הקב"ה למשה לכתוב את כל דברי הביאור אשר הואיל משה באר את התורה הזאת יעו"ש. והוא מאי דכתיב כאן: "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל", דכך נכתב מפי הגבורה דאלה הם הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. ונמצא דהכל הוא מפי הגבורה.

ואפשר דזו הכונה בד' הרמב"ן בריש הפרשה וז"ל: "ואמר עוד כי הואיל משה באר את התורה, וזה רמז במצות שנאמרו כבר שיחזור אותם לבאר אותם ולחדש בהם דברים, וטעם הואיל משה, שרצה לבאר להם את התורה, והזכיר כן להודיע כי מעצמו ראה לעשות כן ולא צוהו השם בזה, מלשון הואיל נא ולין (שופטים יט ו), ולו הואלנו ונשב (יהושע ז ז), וכן רבים", ולכאורה מפני מה לא נצטוו למסור דברים אלו לישראל, ומאי שנא מכל התורה כולה. ואפשר

(א) בענינו של ספר דברים אי' בגמ' מגילה (ל"א ב') קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן, ועיין בתוס' שם (ד"ה משה מעצמו אמרם): "וברוח הקדש", ויעוין בד' המהר"ל בגו"א והגר"א ז"ל (הביאו באהלי יעקב להר"י מדובנא) דהביאור הוא דבכל התורה הוא בבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, אבל משנה תורה הוא כנביא המוסר נבואתו. אכן יעוין באברבנאל שהאריך לבאר [שלא כפשטות ד' התוס' כנ"ל] על יסוד האמור בהמשך הפרשה (פסוק ה): "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", דבכל התורה כל הדברים הם כפי שנמסרו מלמעלה וכך נכתבו, אבל משנה תורה הוא במהלך מיוחד של "ביאור", והיינו שמשה רבינו ביאר מדעתו עיקרי הד"ת שנמסרו לו אלא שהסכים המקום על ידו. ובשעת הכתיבה שהי' הקב"ה

מאת: www.otzar.org

דבר משה אל כל ישראל והנה הוא כמספר דברים בלשון אמרם. והטעם לכתובת התורה בלשון זה מפני שקדמה לבריאת העולם אין צריך לומר ללידתו של משה רבינו כמו שבא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה. הנה משה כסופר המעתיק מספר קדמון וכותב ולכן כתב סתם, אבל זה אמת וברור הוא שכל התורה מתחלת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של הקב"ה לאזניו של משה כענין שאמר להלן (ירמיה לו) מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו, וי"ל דהטעם שנכתב אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל הוא משום הא גופא דתחילת הדברים של משה הן ואח"כ נאמרו מפיו של הקב"ה לאזניו של משה.

ועיין עוד ברמב"ן להלן (ה יב) "והנראה בעיני על דרך האמת בזה גם בכל משנה תורה, כי משה ידבר כמפי הגבורה, כמו שאמר (להלן יא יג יד) והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר ארצכם בעתו, ואין משה הנותן מטר על פני הארץ, ולא הנותן עשב בשדה, אבל הדבור בתורה בזכור, ובמשנה תורה בשמור, ולכן יאמר משה בכל מקום במשנה תורה ה' אלקיך, ובתורה יזכיר שם המיוחד בלבד. זולתי בעשרת

שכיון שעד שנכתבו מפיו של הקב"ה היו תורתו של משה לפיכך אף לא נצטוה למוסרם לישראל, אלא מדעת עצמו מסרם לישראל, דכשם שה"ללמוד" הוא מדעת עצמו גם ה"ללמד" הוא מדעת עצמו. שו"ר בחת"ס עה"ת ובכלי חמדה כאן שכתבו כן בכונת הרמב"ן (ד' התת"ס יובאו להלן בס"ד), וכן העירוני דכ"כ בספר דברי שאול לבעל השו"מ וז"ל: "עיין בהקדמת הרמב"ן עה"ת ובהקדמת אברבנאל על דברים ותראה כי כל משנה תורה אמרה משה מדעתו והקב"ה צוה לו לקובעו בתורה ונעשה אחר כך תורה שלימה".

והנה יעוין ברמב"ן בהקדמה לבראשית: "אבל היה הענין להכתב סתם מפני שלא כתב משה רבינו התורה כמדבר בעד עצמו כנביאים שמזכירים עצמם כמו שנאמר ביחזקאל תמיד ויהי דבר ה' אלי בן אדם. וכמו שנאמר בירמיה ויהי דבר ה' אלי לאמר. אבל משה רבינו כתב תולדות כל הדורות הראשונים ויחוס עצמו ותולדותיו ומקרו כשלישי המדבר. ולכן יאמר וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו כמדבר בעד שנים אחרים ומפני שהענין כן לא נזכר משה בתורה עד שנולד ונזכר כאילו אחר מספר עליו ואל יקשה עליך ענין משנה התורה שמדבר בעד עצמו ואתחנן ואתפלל אל ה' ואומר כי תחלת הספר ההוא אלה הדברים אשר

התורה הזאת, הוא בחינה של תורה שבע"פ, שהיא להבין דבר מתוך דבר ולהוסיף לקח ופלפול ולחדש בתורה, אלא שנעשית תורה שבכתב ע"י "הקב"ה אומר ומשה כותב". וכ"ה מבואר בזוה"ק, עיין זוהר ח"א (דף קמ"ז ע"ב בסתרי תורה): "דאיהו פרושא דאורייתא דבכתב, ואיהי תורה שבעל פה, ועל דא אקרי באר, שנאמר (דברים א ה) הואיל משה באר את התורה", וכן בזוהר חדש (ח"א תורה פרשת חקת דף פ"ב ע"ב): "ודא הוא תורה שבע"פ ואקרי באר דכתיב הואיל משה באר". ומבואר דמתפרשת תיבת "באר", דפשוטה היא - פֶּאֶר, היינו מלשון ביאור, לְפָאֵר, היינו באר ומעיין מים חיים. וכ"ה במדרש אגדה (הובא באוצר המדרשים): "הואיל משה באר רבי נחמיה אומר כבאר הזה שמימיו נובעים כן משה". והיינו כדכתיב (משלי ה טו): "שתה מים מבורך (ופירש"י מבור שנתן לך הקב"ה לחלקך היא תורת משה, היינו חלק מסוים בתורה) ונוזלים מתוך בארך (ופירש"י תחילה כמים מכונסים ואח"כ נובעים הם והולכים)", כלומר בחינת תורה שבע"פ שהיא כמעין הנובע ונהר שאינו פוסק, ואין לה קץ וסוף כדכתיב (קהלת יב, יב) "עשות ספרים הרבה אין קץ" (עיין במהר"ל בגור אריה שמות לד כז, ובתפארת ישראל פס"ח).

ונמצינו למדים דהשרש של תורה שבע"פ הוא בהואיל משה

הדברות כמו שאמר (שמות כ א) וידבר אלקים וגו', והבן זה, "וי"ל דהוא מתבאר לפי המבואר ודוק.

ועיין באור החיים בתחילת ספר דברים: "אלה הדברים וגו' אלה מיעט הקודם, פירוש לפי שאמר אשר דבר משה שהם דברי עצמו, שכל הספר תוכחות ומופך ממשה לעובר פי ה', ואמרו ז"ל (מגילה לא:): קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן, ואפילו מה שחזר ופירש מאמרי ה' הקודמין, לא נצטוה עשות כן, אלא מעצמו חזר הדברים. וחש הכתוב לומר כי כדרך שאמר משה מפי עצמו דברים כאלה כמו כן במאמרים הקודמין אמר משה מפי עצמו איזה דבר, לזה אמר אלה הדברים, פירוש אלה לבד, הם הדברים אשר דבר משה דברי עצמו, אבל כל הקודם בד' חומשים לא אמר אפילו אות אחת מעצמו, אלא הדברים שיצאו מפי המצוה כצורתן, בלא שום שינוי, אפילו אות אחת יתירה או חסרה", וכן באור החיים דברים (ה יט): "את הדברים וגו' ולא אמר כל, כי יש מהדברים האמורים שלא דברם ה' כגון מאמר כאשר צוך גם מאמר וזכרת", והיינו כד' האברבנאל דבשעת הכתיבה שהי' הקב"ה אומר ומשה כותב, אמר הקב"ה למשה לכתוב את כל הדברים אשר דבר משה דברי עצמו, וכ"כ בכלי חמדה שם.

ב) והנה לפי דרך זו נמצא דענין זה של הואיל משה באר את

וכ' תוס' חלילה כי כל התורה מפי ה' מתוך גרונו של מרע"ה אלא שנאמרה בלשון עצמו יככה ה' ולא אכנו אבל לעולם מפי הקב"ה אמורים, והנ"ל כי מיד אחרי הכותו סיחון בתשרי נתן אל לבו לומר כל משנה תורה כמו שהיא כתובה לפנינו בלשון עצמו ולא צוהו ה', וסידר הדברים אל לבו עד ר"ח שבט שנת ארבעים וכו' ואז בר"ח שבט כשעמד לומר דברים המסודרים, דברה שכינה מתוך גרונו כל אותם הדברים ממש שסידרם וכו' ולא שינה הקב"ה מלשונו שסידר לעצמו" [ויעוין היטב בד' הגהות יעב"ץ לסנהדרין צ"ט א' דנראה דנקט נמי כדרכו של החת"ס], וד' החת"ס הם כעין ד' האברבנאל, אלא דלא אך דנכתבו מפיו של הקב"ה אלא שנאמרו לישראל מפי הקב"ה. ועכ"פ גם לדרכו הוא במהלך של תורה שבע"פ שנעשית תורה שבכתב [ויעוין בהערות הר"ב רנשבורג ליבמות ד' א' בשם הראב"ן בהא דאמרינן התם דאפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא במשנה תורה דריש, דכה"ת שנתנה מפי הגבורה לא בא הסדר להדרש אבל משנה תורה שסדרה משה מעצמו סידרה להדרש עיי"ש, והוא מתבאר היטב הן לפי ד' האברבנאל והן לד' החת"ס. ועיי"ש בכלי חמדה. והנה העירוני לד' נפה"ח ש"ג פי"ד: כמו שמצינו בשנה תורה בפ' והיה אם שמוע שתחלה אמר לאהבה את ה' אלקיכם וגו'. ותיכף לו בפסוק

באר את התורה, ומתוך באר זו הולכת ונמשכת תורה שבעל פה. שו"ר בפרי צדיק למוהרצ"ה זללה"ה לראש חודש שבט (אות ו): "וספר דברים הוא שרש כל תורה שבעל פה, וכמו שאמרו (זח"ג רסא א) תורה שבכתב ותורה שבעל פה והוא אקרי תורה ומשנה תורה", ושם בפרשת דברים אות א': "והענין דאלה הדברים דפרשה זו כולל ב' ענינים אחד שהם משנה תורה והוא התחלת התורה של משה רבינו שהוא בחינת תורה שבעל פה וכמו שאמרו (מגילה ל"א ע"ב) ומשה מפי עצמו אמרן וכמו שנאמר הואיל משה באר את התורה הזאת ופירש רש"י בשבעים לשון פירשה". ויעוין בספר נאות דשא לבעל האבני נזר בפרשת דברים שכתב בזה"ל: "הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. נראה דבין שני דברים מחולקים יש צורך בדבר ממוצע וכו' והנה בש"ס משנה תורה מפי עצמו אמרן, עיי"ש בתוס', נמצא מצד אחד הוא תורה שבעל פה, וזה הואיל, שעשה בא"ר על התורה הזאת, והיא תורה שבעל פה כנודע ליודעי חן והבין", והיינו כדרכו של האברבנאל כנ"ל.

ג) שו"ר בחתם סופר בפרשה זו וז"ל: "באמת ברמב"ן פירש הואיל משה באר הואיל רצה מרצונו ולא צוהו ה' והוא ציוה שהרי כתיב ככל אשר צוה ה' אותו אליהם, ובשלהי מגילה קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן,